

Sunnuntai

LANSI-SAVO

SUNNUNTAINA 25. HUHTIKUUTA 2021 | LANSI-SAVO.FI

SATU LIUKKOSEN KOTIALBUMI

Historia

Sotapäiväkirjan sivuilta **B2-3**

Muumimukit

Muumeista tuli
Tove Slottelle
elämänura **B4-5**

Lentotukialus

Edes Tom Cruise ei kävelisi
Charles de Gaullen kannella
huolettomasti **B10-13**

SUNNUNTAI
Lukemistojen tuottajat
Minna Muuronen
040 187 0320 ja
Johanna Vasara
044 035 0320,
lukemistotoimitus@
kaakonviestinta.fi

Sunnuntai

Historia

Talvisota taistelulähetin silmin

Sotakirjailija Heikki Väisänen sai käsiinsä aarteen hirvensalmelaisen mökin ullakolta. Mikko Liukkosen sotapäiväkirjojen kaunistelematon kerronta on pääosassa ensi viikolla ilmestyvässä teoksessa.

Hirvensalmi
Tiina Kukkonen

12. lokakuuta 1939. On jo yö pimeä, kello alkaa käydä kymmenettä. Kirjoitan juuri tätä päiväkirjaani, kun kirjakas auton valo koskee silmiini. Sitä juuri kaikkein vähimmin toivoin näkeväni. Arvasin silloin, että nyt se tuli, nimittäin lähti meille.

31-vuotias hirvensalmelainen Mikko Liukkonen ei, niinkuin ei moni muukaan, lähtenyt reserviläisille lokakuussa 1939 järjestettyyn ylimääräiseen taisteluharjoitukseen rehvakkaana eikä voitonrauhaa puhkuen.

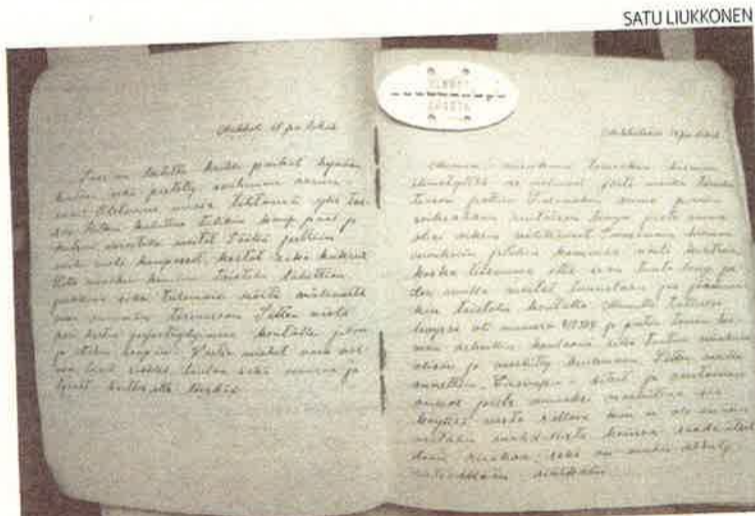
Sen sijaan hän kuvaili päiväkirjassaan, kuinka auton pysähtyessä kylmä aalto kulki läpi koko ruumiin. Äitinsä ja sisarustensa kanssa kotitilalla poikamiehenä asunut Liukkonen kiiruhti ulos, että sanansaattajat eivät tulisi koluttelamaan ovea yötä vasten.

Ei vielä yöllä tarvinnut lähteä vaan vasta 14. päivä illalla pitää olla paikalla. Vielä hyvin ennätin järjestää kaikki asiani kuntoon ennen lähtöä.

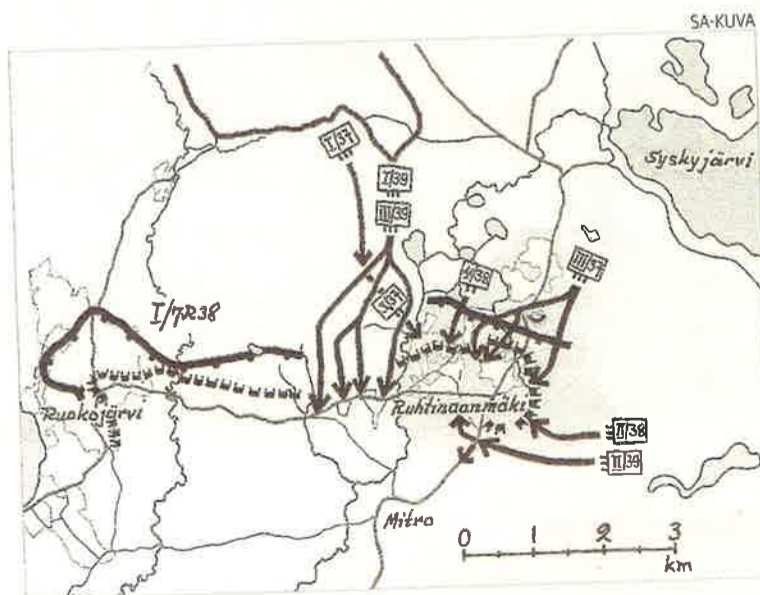
Talvisodassa taistelulähetinä toimineen Liukkosen 12.10.1939–10.5.1940 pitämät päiväkirjat kertovat tapahtumista Laatokan Karjalassa ylimääräisiin sotaharjoituksiin kutsutun reserviläisen kokemina.

80 vuotta myöhemmin ne päätyivät pääosaan sotakirjailija Heikki Väisäsen Valkeissa arkuisa-nimistä teosta, joka ilmestyy kansallisena veteraanipäivänä 27. huhtikuuta.

Väisänen sai vihiä Liukkosen päiväkirjoista Suomen Sotahistoriallisen Seuran arkistosta, jossa oli Kansa Taisteli-lehteen lähetettyä julkaisematonta materiaalia. Muutaman puhelun jälkeen hän

"Minua, niinkuin toisiakin hieman ihmetyttää ne välineet, joita meille tänään taasen jaettiin. Ensinnäkin saimme pienen soikeahkon rautaisen levyn, josta emme olisi oikein välittäneet. Tunsimme hieman niin kuin jotain kammoa näitä kohtaan", kirjoitti Mikko Liukkonen 14. lokakuuta 1939 saatuaan kaulaansa tuntovälin, jonka avulla kaatuneet tunnustetaan.

Rintamahyökkäys Tuukkajänkäen ja Ruhtinaanmäkeen 29.12.1939 aiheutti suomalaisille yhden talvisodan pahimmista tappioista. Mikko Hirvonen säästyi tältä taistelulta, sillä hän oli vasta palaillessaan takaisin rintamalle sotasairaalaan. "Heti sisälle mentyäni tein havainnon, että pojat ovat saaneet paljon kestää tänä poissaoloni aikana", hän kirjoittaa 30.12.1939 astuttuaan teltaan.

sai yhteyden Liukkosen Mikkelisä asuvaan tyttäreeseen Satu Liukkoseen, joka löysi alkuperäiset asiakirjat nykyisin loma-asuntona palvelevan Mikko Liukkosen kotitalon ullakolta.

Mikon kirjoitukset ovat täysin erilaisia kuin rintamalta kotiin lähetetyt kirjeet, joita olen lukenut paljon. Kirjeissä usein rauhoitellaan kotiväkeä, mutta Mikko ei rauhoittele eikä vakuuttele vaan kertoo asiat niinkuin on ne itse kokenut, Väisänen kertoo.

Tämä tuo Väisäsen mielestä sotakuvauksiin uuden näkökulman, mukana olleen sotilaan näkemykset ja tuntemukset. Liukkosen päiväkirjamerkinnot rikastavat muista lähteistä kuten virallisista sotapäiväkirjoista ja säätiedoista koottua faktapohjaista, välillä jopa tunti tunnilta etenevää tapahtumakuvausta.

Rykanentti JR 37, jonka ensimmäisessä pataljoonassa Liukkonen palvelee, leirytyy ensin Koiton-sekkään lähelle Suistamaa ja siirtyy sieltä lokakuun lopussa Tulemajolle Laatokan rannasta ylävirtaan.

Vasta kun kirkonkellot alkoivat soida merkiksi siitä, että "ryssän teräslinnut" ilmestyivät taivaalle, miehille selvisi, että sota on alkanut.

Lopullinen varmistus tulee puhelussa, joka tulee iltapäivällä konekivääripesäkkeeseen. Tieto lamauttaa Liukkosen.

Tunsin maan pettävän jalkojeni alla. Päässä huimasi. Kädet sekä jalat herpaantuivat, tunsin itseni voimattomaksi. Kun tästä toivuin sen verran, että saatoin omin voimin kävellä, menin, ja ilmoitin tämän sanoman toisillekin pojille, jotka asemissaan jännittyneinä seuraavat tapahtumain kehitystä.

Pian seurasi toinen järkytys, kun tiet täytyivät Karjalan rajakylistä pakoon pyrkivistä naisista ja lapsista.

Joulukuun alussa käytiin kovia taisteluita venäläisten hyökätessä Tulemajoen yli. Suomen joukot hajaantuivat pahasti.

Ylemmissä esikunnissa oli tehty suunnitelmia, mutta siellä ei ollut mitään käsitystä olosuhteista, joissa taisteluita käytiin umpiväsymillä joukoilla. Vaikeakulkuiset maastot ja myöhemmin talvella lumisuus vaikeuttivat merkittävästi liikkumista, Väisänen kertoo.

Ei ollut matkapuhelimia eikä gps-laitteita, ja läheltä piti tilanteita sattu. Liukkonen piiloutui hanteen metsässä liikkuneilta "ryssiltä" kunnes kuuli majapakkassaan, että nämä olivatkin omia, miinotustöissä olleita miehiä.

Päiväkirjoissa kuvailaan myös, kuinka paetessa syytettiin karjalaistalot palamaan ettei vihollinen voisi hyödyntää niitä majoitustiloina. Vihollisella ei ollut käytössään teltoja kamiinoineen kuten suomalaisilla. Jopa 40 asteen pakkasella nämä majoittuivat maakuopissa ja lämmittelivät nuotiolla.

Vihollisotilaiden kurja asema järkeä ja sääliitti Liukkosta ja muita kompanian suomalaisotilaita, joista monet olivat samoilta kyliltä lähtöisin.

Vihollisjoukkoa kaatuu joen rannalle, toisten yrittäessä perääntyä takaisin metsikköön. Mutta turvaa heillä ei ole. Omat komissaarit ovat verenhimoisia. Joen yli täytyy tulla, maksoi se mitä tahansa. Konekiväärin heidän takanaan kaataa neistä ken yrittää vähänkään paeta meidän konekivääriltä.

Liukkonen joutuu todistamaan muitakin vihollisen julmuuksia omia taistelijoitaan kohtaan.

Tammikuussa, samaan aikaan kun suomalaiset herkuttelevat lämpimässä teltassa voileivillä, voilla, kahvilla ja sokerilla, syödään taistelulinjan toisella puolella hengen pitimiksi omia hevosia. Osa

SATU LIUKKONEN

Sotilaan päiväkirja.

Kirj. Sot. Liukkonen M.
2/7 R. 37.

Sitä solistas, joka saa tämän kirjani,
pyydyän lähettämään tämän kotia, jos
minä jään kaatuneena taistelukseen tälle.

Os. Serapina Liukkonen
Hirvensalmi
Hämeenlinna

Hirvensalmelainen Mikko Liukkonen piti päiväkirjaa talvisodan tapahtumista koko rintamalla olonsa ajan. Päiväkirjat antavat todenmukaisen kuvan siitä, mitä se sota ylivoimaista vihollista vastaan yksittäisen sotilaan kokemana oli.

venäläisten lentokoneiden pudotamista ruokalahetyksistä päättyy vahingossa suomalaisten puolelle.
- Viha on tunne, jota näistä päiväkirjoista tai kirjeistä ei löydy. Sodan jatkuessa tulee kyllä välinpitämättömyys ja turtumus, Väisänen toteaa.

Saimme tänään täydennystä komppaniaamme, koska entiset miehemme ovat käyneet vähiin. Kun syksyllä läksimme reserviin täältä Mikkeiltä, oli meitä 192, kaikki upseerit mukaan luettuna. Nyt enää 50-60 miestä jäljellä tuosta joukosta.
Maaliskuun alussa sotaa on taka-

na kolme kuukautta ja Liukkonen kirjeissä alkaa olla väsynyt sävy. Hän on ollut kaksi kertaa sotasaatolassa ja kolmannen kerran parantelemassa itseään komppanian lepopaikalla haavoituttuaan lievästi.

- Miehiä väsytti taistelujen lisäksi jatkuva asemien muuttaminen, joka oli tehtävä yöaikaan. Päivisin telttoja ei voinut edes lämmittää, sillä se olisi näkynyt venäläisten pommikoneisiin heti. Heillä oli sodassa täydellinen ilmaherruus, Väisänen sanoo.

Silloin saapuu luokseni eräs sotilas hiihtäen lujaa vauhtia. En

tuntenut häntä, arvatenkin jonkun lähetti. Hän huutaa mennessään: "Aselepo alkaa kello 11:sta, jolloin ei ammuta enää". Pidimme tuon sanoman leikkinä. Se on sula mahdoittomuus.

Isä ei juurikaan puhunut sotakokemuksistaan kotona. Hän saattoi kyllä puhella niistä ikätovereidensa kanssa.

Satu Liukkonen

Totta se kuitenkin oli, talvisota päättyi 13. maaliskuuta. Kesti kuitenkin vielä lähes kaksi turhauttavaa kuukautta ennen kuin Liukkonen nimi huudettiin ja kotiinpääsy odotti. Sota-ajan ainoa katkera purkaus päiväkirjasta löytyy vasta ajalta sodan jälkeen.

Nyt tämä elämä alkaa käydä jo sietämättömäksi täällä, vaikka kuinka koettaisi kärsiä niin sittenkin väkisin tuppaa katkera mieli. Ja tämä kaikki johtuu siitä, että ei päästä me poikamiehet täältä pois eikä lomalle. Tuntuu siltä, että meillä ei ole mitään oikeutta täällä, eikä me työmiehet ja maailman kiertäjät näiden

suurten talon miesten rinnalla tehdä yhtään silmää, niin kuin täällä on tapana sanoa.

Liukkonen palasi kotimökkiinsä Hirvensalmen Hämeenmäkeen, jossa hän elätti itsensä ja myöhemmin myös perheensä, vaimon ja kaksi 1960-luvulla syntynyttä lasta, sekatyömiehenä tukinuitossa ja metsätöissä.

- Isä oli innokas puutarhanhoitaja, joka kasvatti kasvihuoneessaan hyötykasvien ja kukkien taimia kyläläisille. Meillä oli myös pieni navetta, jossa oli lampaista ja aina yksi possu, muistelee Satu Liukkonen.

Verstaassaan Liukkonen teki puusta kaikenlaista ja voitti niiden ansiosta palkintoja, joita jaettiin Terveleppäjuhilla. Näppärissä käsissä syntyi jopa viulu.

- Isä ei juurikaan puhunut sotakokemuksistaan kotona. Hän saattoi kyllä puhella niistä ikätovereidensa kanssa. Kirjoittaminen ja käsityöt olivat hänelle keino purkaa ajatuksiaan, tytär uskoo.

Liukkonen kirjoitteli paljon. Satu Liukkonen mukaan kotona oli paljon metsästys- ja kalastusaiheisia kirjoja, joiden kirjoituksista osa oli isän laatimia. Aiheet liittyivät esimerkiksi kalanpyydysten tekoon.

Liukkonen osallistui kaksi kertaa Kirsti Rautiaisen juontamaan Tupla tai kuitti -ohjelmaan. Ensimmäisellä kerralla aiheena oli Vanha testamentti. Kisasta tuli voitto. Toisella kerralla, kun aiheena oli Uusi testamentti, voitto jäi pisteen päähän.

- Oli mielenkiintoista katsella äidin ja isän vihkiraamattua, jota isä pännäsi ja josta hän alleviivasi punakynällä tärppejä tietokilpailua varten. Tietokilpailuihin harjoittelu oli perheessä normaalia arkea ja hänelle annettiin luku-rauha.

Satu Liukkonen kertoo luke-neensa isänsä sotapäiväkirjan vasta kolme vuotta sitten, kun sotakirjailija Väisänen otti häneen yhteyttä.

- Olin 16, kun muutin opintojen takia Mikkeliin ja 22, kun isäni kuoli. Tuon ikäistä eivät talvisotamuistot juuri kiinnostaneet. Mutta nyt kun luin ne, niin moni asia tuntui tutulta, kielenkäyttö ja sanankänteet. Minä sanoisin asiat samalla tavalla. Ja olen käsillä tekijä kuten isäkin, käsityönopeuttajana työskentelevä Satu Liukkonen tuurnii.

Väisänen on käyttänyt kirjansa lähteenä myös Pieksämäen Meijerhovista lähtöisin olevan, talvisodassa Liukkonen joukkueenjohtajana ja komppanianpäällikkönä toimineen Lauri Siivosen kirjeenvaihtoa vaimolleen ja vanhemmilleen. Siivonen oli ansioitunut eläintieteilijä ja tietokirjailija, Suomen Riistanhoito-Säätiön ensimmäinen toiminnanjohtaja ja sekä Riistanutkimuslaitoksen johtaja.

Ketterät Kirjat Oy:n kustantaman Väikeissa arkkuissa -teoksessa lähteenä on käytetty lisäksi Sergei Kirtojan, Reijo Koposen ja Martti Bruunin vuonna 1990 julkaisua kirjaa Juvalaisia talvisodassa. Teoksessa käydään läpi myös 46 rantasalmelaisen sotilaan menettymiseen johtanutta Petäjäsaaren taistelua ja sitä edeltäneitä tapahtumia.

"Nyt oli oikea aika julkaista isän sotapäiväkirjat"

Emmi Mustonen

Alkuperäiset sotapäiväkirjat löytyivät kotitalon vintiltä.

Mikkelissä asuva, hirvensalmelta kotoisin oleva Satu Liukkonen, sai yhteydenoton kirjailija Heikki Väisäseltä noin kolme vuotta sitten. Asia koski Liukkos-

olemassaolo, mutta myös epätietoisuus niiden sijainnista.

– Kun kuulin yhteydenotosta, kiinnostuin välittömästi ja soitin Heikille. Lähdin etsimään kotitalomme vintiltä kyseisiä kirjoituksia ja toden totta löysinkin ne, Satu Liukkonen kertoo.

Liukkosken ja Väisäsen keskusteluiden perusteella vahvistui ajatus siitä, että nyt on oikea aika saattaa sotapäiväkirjat julkisuuteen.

Väisänen teki kirjaa varten yli 40 karttaa, joista pystyy seuraamaan missä Mikko ja hänen komppaniensa on milloin ollut.

– Kirjoitustyön edetessä jäljitin sotapäiväkirjoissa mainittujen upseerien lapsia. Keväällä 2019 sain kiinni Mikko Liukkosken joukkueenjohtajan Lauri Siivosen tyttären Kaarina Laitilan. Sain häneltä käyttööni kirjeet ja kenttäpostikortit, joita Lauri oli lähettänyt rintamalta vaimolleen ja vanhemmilleen, Väisänen kertoo.

Myös näiden kirjeiden sisältö on päätyttyä samaan kirjaan. Kirjeet olivat totista tekstiä ja niissä toistettiin moneen kertaan, ettei kotiväki voisi todeksi uskoa sitä, mitä rintamalla koettiin ja nähtiin.

Liukkonen kertoo lukeneensa isänsä sotapäiväkirjat kertaalleen läpi ja nyt huomaa palaavansa niihin eri silmin.

– Huomaan rivien välillä sellaisia huomioita tai ajatuksia, jotka voin sanoa kuuluneeni isälleni. Huomaan myös välillä ajattelevani, että noihan minäkin voisin sanoa. Vaikka päiväkirjat ovat todella karuja, niin tiedän isälleni käyvän hyvin loppujen lopuksi, koska olenhan minä täällä, Liukkonen toteaa.

Historian havinan myötä on syntynyt ajatus omasta

elämästä ja siitä, millaisen jäljen itse jättää.

– Isäni oli 31-vuotias kirjoittaessaan näitä tekstejä. Hänen kuolemastaan on kulunut noin kolmekymmentä vuotta ja nyt näitä asioita tuodaan julkisuuteen. Kyllä sitä miettii, että jätänkö itse jälkeen jotain tutkittavaa, Liukkonen pohtii.

Kirjaa on kirjoitettu kolmen vuoden ajan ja se julkaistaan kansallisena veteraanien päivänä 27.4. Nyt meneillään ovat viimeiset tarkastukset.

– Tutkimustyö on ollut erittäin mielenkiintoista. Kunnioitan näitä muistienpanoja ja haluan, että taustat ja tiedot ovat kaikki oikein ennen kuin niitä julkaistaan, Väisänen kertoo.

Hän on julkaissut yhden talvisotaa käsittelevän kirjan aikaisemminkin. Väisäsen mukaan kaikkia hänen haastattelukokemuksia yhdistää yksi yhteinen piirre.

– Talvisodan aikaisia asioita ei kerrottu lapsille. Joku yksittäinen asia ehkä, mutta muuten nämä puhuttiin vain saman kokeneiden kesken, Väisänen toteaa.

Satu Liukkonen kertoo, ettei hänen isänsäkään puhunut talvisodasta. Joskus hän kuuli sotatovereiden keskinäisiä keskusteluita.

– Olen itse kirjoittanut ylioppilaaksi Mikkelin Lyseon lukiosta. Sain tietää myöhemmin, että isäni

Mikko Liukkosken sotapäiväkirjan ensimmäinen sivu. Liukkonen sai tiedon 12.10.1939 ylimääräisiin harjoituksiin lähdöstä. Seitsemän kuukautta myöhemmin hänen nimensä luki kotiutuvien listalla. – Talvisota päättyi jo 13.3, mutta miehen piti olla pitkään valmiudessa, Heikki Väisänen kertoo.

lähti sotaan samasta paikasta. Sotapäiväkirjassa hän kertoo saaneensa Lyseolla metallisen tunnustuslaatan kaulaansa ja miettineensä, ettei haluaisi sitä. Tunne oli sellainen, että hänet olisi tuomittu kuolemaan jo valmiiksi.

Näistä kokemuksista ei

Satun mukaan puhuttu, vaikka ajatus on varmasti käynyt mielessä tyttären saatua valkolakin, jonka merkitys taas oli päinvastainen Mikon kokemukseen verrattuna.

Vangiksi jäänyttä venäläistä kapteenia kuulustellaan Kelivaarassa 28.1.1940.

Kuva: SA-kuva

isän Mikko Liukkosken talvisodan aikaisia sotapäiväkirjoja.

– Kansa taisteli -lehdessä julkaistiin miesten kirjoittamia sotakokemuksia. Osa toimitukseen lähetetyistä jäi julkaisematta. Niistä löysin mielenkiintoisen 20-osaisen kirjoitusten sarjan, joka perustui Mikko Liukkosken sotapäiväkirjoihin. Kiinnostuin alkuperäisestä kirjoittajasta ja aloin selvittämään ovatko alkuperäiset sotapäiväkirjat vielä tallessa, Väisänen kertoo.

Hän aloitti sukulaisten etsinnät soittamalla Hirvensalmelle. Kahden puhelun jälkeen oli tiedossa Mikon pojan Askon numero. Seuraavassa Askon kanssa käydyssä keskustelussa varmistui muistienpanojen

– Minulle vain tuli sellainen olo. Olen lukenut osittain Heikin tekstejä, niin hän on todella taitava kirjoittaja ja olen iloinen, että hän tarttui isäni kirjoituksiin, Liukkonen iloitsee.

Väisänen kertoo lukeneensa skannatut sivut läpi ja tiesi, että tämä tarina on saatava kuuluville, sen paikoittain raakuudesta huolimatta.

– Välillä kirjoituksissa ei ollut tarkkaan ilmoitettu mikä päivämäärä on kyseessä, mutta tapahtumien kautta pystyin sijoittamaan tarinat palaset oikeaan aikaan. Ajatuksenani oli koko ajan kirjoittaa tosiasioissa pysyvä ja kronologisessa järjestyksessä etenevä kertomus.

Valkeissa arkuissa

Valkeissa arkuissa -kirja kertoo eteläsavolaisten, pääasiassa Anttolan, Juvan, Ristiinan ja Suomenniemen miesten talvisodasta. Siinä joukossa, JR 37:n I pataljoonassa, oli mukana Mikko Liukkonen. Kirja kertoo myös salmillaisten ErP 8:n taisteluista. Nämä pataljoonat olivat samoissa paikoissa suunnilleen puolet koko talvisodasta.

– Kirjan nimi tuli Mikon toteamuksesta muistienpanojensa lopussa, että paljon on niitäkin, jotka palaavat kotiin valkeissa arkuissa, kirjailija Heikki Väisänen kertoo.

Tuhotto T-26 vaunu Syskyjärvellä.

Kuva: SA-kuva

TURVANASI
työssä joka hetki

Savon Sammutinhuolto Oy
Sammonkatu 4 Mikkelissä • 015-368 981 • ma-pe klo 8.00-16.30
Toimivaa paloturvallisuutta jo yli 40 vuotta!

Sievi Racer Roller High S3 169€	Sievi SieviAir R3 Roller S3 159€	Sievi SieviAir R4 Rolles S1P 149€
---	--	---

Kenkien ostajalle KAUPAN PÄÄLLE

Sievi Drytex-sukat!

Savon Sammutinhuolto Oy
Sammonkatu 4, 50130 Mikkelissä
Avoinna: ma-pe klo 8 - 16.30
Puh. 015-368 981

Asko Härkönen
Myyntipäällikkö
0500 154 251
asko.harkonen@savonsammutinhuolto.fi

Anssi Pynnönen
Huoltovastaava
044 7154 251
anssi.pynnonen@savonsammutinhuolto.fi

www.savonsammutinhuolto.fi

KAIKKI HINAUKSET

24h

Mikkelin HINAUSKULJETUS OY

0400 555 582 www.mikkelin-hinauskuljetus.fi

SOS HINAUS